

ESCHIL – „Rugătoarele”

ESCHIL (AISCHYLOS) – 525-456 î. Hr, născut la Eleusis

Poet tragic grec. A luptat la Maraton și Salamina. Supranumit „părintele tragediei grecești” pentru că i-a adus modificări profunde, introducând cel de-al doilea personaj și folosirea decorului. Tragediile sale în număr de 90, dintre care numai șapte s-au păstrat integral („Șapte contra Thebei”, „Prometeu înlănțuit”, „Perșii”, trilogia „Orestia”: („Agamemnon”, „Hoeforele”, „Eumenidele”) impresionează prin violența conflictelor, măreția eroică a personajelor, stilul viguros și intensitatea lirică. Geniu auster, patriot pasionat, Eschil a înfățișat omul în luptă cu destinul implacabil.

Cu drama „Rugătoarele” se deschidea o impunătoare construcție eschiliană închinată destinului de revoltă, crimă și patimă a fiicelor lui Danaos, celebre mai târziu pentru absurdă pedeapsă la care au fost supuse în Infern. Eschil, inspirându-se îndeosebi din „Danaida”, epopee pierdută, a scris o trilogie legată („Rugătoarele”, „Egiptenii”, „Danaidele”), urmată de drama satirică „Amymone”. Din totul nu a supraviețuit decât tragedia întâi.

Această dramă a fost socotită până de curând cea mai veche din cronologia eschiliană, datând cu puțin dinainte de anul biruinței de la Marathon (490). Datarea se sprijinea pe mai multe temeuri: protagonist era însuși Corul, acțiunea era deosebit de simplă și de puțină, se foloseau numai doi actori. Această convingere a fost însă zguduită de descoperirea unui papyrus pe care se afla inscripționat faptul că Eschil a obținut cu tetralogia cuprinzând „Rugătoarele” premiul întâi și, la aceeași dată, Sofocle a obținut premiul al doilea; ori, acesta din urmă nu ar fi putut să fie încununat înainte de 460.

Personajele piesei sunt, potrivit obiceiului vremii, puțin numeroase și anume: CORUL Danaidelor, DANAOS, PELASGOS, regele din Argos și CRAINICUL fiilor lui Aigyptos.

Acțiunea este simplă. Cele cincizeci de Danaide care alcătuiesc corul, refuzând căsătoria silită cu verii lor, pe care îi detestă, părăsesc împreună cu tatăl lor, Danaos, Egiptul natal, traversează apele Mării Mediterane și își caută protecție în Argos, cerșind-o vehement de la zeii cetății și de la regele ținutului, Pelasgos. Venit să afle ce doresc străinii care poposiseră pe meleagurile

Argosului, basileul descoperă că Danaidele îi sunt de fapt rude îndepărtate și originare din Argos.

Figura argienei Io, după unii întruchiparea lunii, identificată cu Isis – soția lui Osiris – din mitologia egipteană, preoteasa Herei și iubita lui Zeus, străbate nevăzută întreaga piesă. Io, fiica fluviului zeu Inahos ce uda țara Argolida este transformată de Zeus în junincă, pentru a o scăpa de furia geloasei Hera. Aceasta îl însărcinează pe Argos cu supravegherea junincii, iar după ce monstrul este ucis de Hermes, poruncește unei furii să se transforme în streche și să o înțepe pe fiica lui Inahos. Aceasta fuge până în Egipt, unde Zeus îi redă înfățișarea omenescă. Fiul lui Io și al lui Zeus se naște prin atingerea și răsuflarea zeului și primește numele de Epaphos. Acesta are doi fii: Aigyptos și Danaos, care la rândul lor au cincizeci de fii și respectiv cincizeci de fiice, acestea din urmă fiind chiar Danaidele.

Regele Pelasgos șovăie între posibilitatea pornirii unui război cu egiptenii și răzburarea zeilor. El cunoaște însă preabine rânduiala, deopotrivă divină și umană a dreptului de azil și o împlinește, chiar și cu prețul izbucnirii războiului. Nu l-ar putea împiedica decât o singură putere, împotrivirea propriului popor. Dar basileul este însăși întruchiparea bunului conducător, obișnuit să asculte părerile altora în adunarea oamenilor cetății și să ia hotărâri numai în consens cu aceștia.

Pe urmele logodnicelor nesupuse zorește flota претенdenților, gata să le câștige, la nevoie, cu armele în mâini. Crainicul fiilor lui Aigyptos coboară pe uscat, formulându-și pretenția de a le lua pe cele cincizeci de fecioare cu el, dar este oprit de Pelasgos și de poporul care a luat hotărârea de a le oferi protecție Danaidelor.

Încă din primul vers al dramei Zeus este invocat ca „Aphikor”, iar mai apoi ca „Hikesios”, ambele epitete având înțelesul de „ocrotitor al suplicanților”.

Odinioară străinii erau socotiți malefici sau dușmani și ca atare trebuiau suprimați sau alungați. Din aceleși motive petrecerea printre străini era considerată contaminantă și călătorul, la întoarcerea acasă, trebuia să se supună unui ritual de purificare; de aceea exilul era pentru cei vechi o pedeapsă egală cu moartea.

Mai apoi, în comunitatea umană s-a făcut un mare pas înainte în privința raporturilor cu străinii, trecându-se de la suspiciune la generozitate, de la respingere și urmărire la înfirișarea dreptului de azil.

E sigur că în zorii istoriei existau asemenea locuri sacre, altare, temple, statui divine, cetăți de scăpare și că, bineînțeles, anumiți zei au devenit ocrotitori ai suplicanților.

În viziunea lui Eschil, Zeus este o divinitate universală, însuși principiul divin. El este deci, protectorul tuturor oamenilor, indiferent de obârșie, limbă, trecut, mai ales al celor care îl imploră prin rugile, gesturile și însemnele suplicanților.

O altă idee cuprinsă în dramă este aceea a dreptului femeii de a-și accepta sau nu pretendentul. Autorul pare să ia poziție împotriva șantajului în dragoste. Respinge oare tragediograful arhaicele și ritualele răpiri de neveste?

Corul danaidelor reprezintă personajul colectiv și principal al operei. Adepte ale celibatului, fetele lui Danaos se împotrivesc căsătoriei cu o tărie ce le-a lipsit femeilor sabine. Excesul emancipării și negarea rosturilor naturale vor duce însă la degradare și suferință. Prea multul non-conformism și prea multa rebeliune deschid, în anumite împrejurări, calea defeminizării.

Danaos, tatăl fetelor, le susține pe acestea în acțiunile lor, chiar îndemnându-le să se opună însoțirii cu fiii lui Aigyptos. El le îmbărbătează și le încurajează pe fecioare, sfătuindu-le să se roage zeilor cetății și să se adăpostească lângă statuile sacre, pentru a nu fi prinse de verii lor.

Regele Argosului, Pelasgos, reprezintă tipul bunului conducător, el refuzând să ia hotărâri majore fără consimțământul oamenilor pe care îi conduce, consultarea poporului dovedind respect și reciprocă prețuire.

Crainicul este reprezentantul fiilor lui Aigyptos; el le tratează cu asprime pe logodnicele fugare, fiind convins că a venit în Argos pentru a recupera ceea ce pierduse, considerându-le pe fete proprietatea de drept a egiptenilor.

În conținutul piesei, conform mitului lui Io, Eschil vorbește despre originea comună a grecilor și a egiptenilor, dar folosește simboluri contrarii: piele albă – piele tuciurie, grâu – papyrus, vin – bere, etc. Influențele reciproce, dar mai ales cele dinspre sud spre nord, au început încă din perioada egeocretană și miceniană, fiind oglindite în poemele homerice, apoi au sporit grație comerțului dar și a războaielor. Cu mai mult de un secol înainte de reprezentarea „Rugătoarelor”, regele Amasis a îngăduit zidirea în delta Nilului a orașului grecesc Naucratis.

Este riscant a judeca partea în lipsa întregului. Cum se va fi înfățișat tetralogia care povestea și cânta despre Danaide? Ce spunea și ce ascundea atenienilor?

În piesa a doua, „Egiptenii”, avea loc probabil o bătălie cu invadatorii, în care cădea Pelasgos, iar Danaos era silit să-și cedeze fetele biruitorilor, punând totodată la cale suprimarea acestora.

În ultima tragedie, numită „Danaidele”, se petrecea sângeroasa căsătorie cu fiii lui Aigyptos, când, neînduplecatele mirese, cu excepția uneia singure, Hypermestra, își înjunghiau în noaptea nunții mirii; aici apare Afrodită decrindându-și înrâurirea universală: „Dorința-l împinge pe sfântul Uranos să rănească țărâna, dorința face ca Gaia să aibă parte de nuntă, ploaia cade din pătimașul Uranos și-o fecundează pe Gaia, apoi aceasta naște pentru oameni turmele de oi și grâul dătător de viață al Demetrei, roadele pomilor se înmulțesc în urma unei nunți uscate; eu însămi iau parte la toate acestea.”

Dragostea este o forță cosmică, de la poruncile căreia nimeni nu se poate sustrage nepedepsit. Tot aici trebuie să fi fost împărțite pedepsele fecioarelor ucigașe.

În drama satirică „Amymone”, care urma trilogiei, erau depănate întâmplările hazlii ale unei singure Danaide, care la sosirea în Argolida, plecând în căutare de apă, avea de luptat cu insistențele unei cete de satiri; strigând după ajutor se salvează în brațele lui Poseidon, care face să țâșnească din pământul sterp numeroase izvoare, ca un simbol al împăcării.

Pretutindeni în vasta operă a lui Eschil puterile supranaturale sunt arătate a fi active în determinismul cosmic și uman. Totul este rostuit de divinitate, pe cărările fatalității. Dar iată că, pândit fără încetare de nenoroc, de suferință și de moarte, omul își făurește o altfel de măreție, în stare să-l structureze lăuntric și să-l mântuiască: morala.